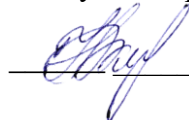

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничо-економічний факультет
Кафедра біології та екології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри біології та екології

Н. В. Казанішена

“30” серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕНЕДЖМЕНТ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

для підготовки фахівців другого **(освітньо-професійного)** рівня вищої освіти
за освітньо-професійною програмою **Екологія**
спеціальності **101 Екологія**
галузі знань **10 Природничі науки**
мова навчання **українська**

2023-2024 навчальний рік

Розробники програми: Л.Г. Любінська, доктор біологічних наук, доцент,
професор кафедри біології та екології

Ухвалено на засіданні кафедри біології та екології

Протокол № 2 від «30» серпня 2023 року

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-наукової програми

Олександр ЛЮБИНСЬКИЙ

ЗМІСТ РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ МЕНЕДЖМЕНТ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

1. Мета дисципліни – сформувати у здобувачів вищої освіти цілісне розуміння сучасних проблем екологічного управління в системі природно-заповідного фонду (ПЗФ).

Загальнотеоретичні завдання: дослідити та ознайомитися з сучасними проблемами охорони природи, структурою та управлінням в природно-заповідних об'єктах; опрацювати види і методи управління в ПЗФ.

Практичні завдання курсу: знати види і методи екологічного управління; оцінювати стан ПЗФ; розробляти адміністративні, правові, фінансово-економічні, освітньо-виховні і біологічні управлінські рішення для живих організмів всіх рівнів, ландшафтів, менеджмент-плани; вміти комунікувати та формувати інформацію про ПЗФ.

2. Обсяг дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчального курсу
	денна форма здобуття вищої освіти
Освітньо-професійна програма	Екологія другого (магістерського) рівня ВО
Рік навчання / рік викладання	Перший/2023-2024
Семестр вивчення	перший
Кількість кредитів ЄКТС	4,0
Загальний обсяг годин	120
Кількість годин навчальних занять	60
Лекційні заняття	20
Практичні заняття	20
Самостійна та індивідуальна робота	80
Форма підсумкового контролю	екзамен

3. Статус дисципліни: Навчальна дисципліна належить до переліку обов'язкових освітніх компонентів.

4. Передумови для вивчення дисциплін. Освітня компонента вивчається у 1 семестрі.

5. Програмні компетентності навчання

<i>Інтегральна компетентність:</i> Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування при здійсненні професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій, та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов та вимог.	
ЗК 02	Здатність приймати обґрунтовані рішення.
ЗК 03	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
ЗК 04	Здатність розробляти та управляти проєктами.
ЗК 06	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
СК 02	Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні екологічних проблем.

СК 06	Здатність управляти стратегічним розвитком команди в процесі здійснення професійної діяльності у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.
СК 07	Здатність до організації робіт, пов'язаних з оцінкою екологічного стану, захистом довкілля та оптимізацією природокористування, в умовах неповної інформації та суперечливих вимог.
СК 09	Здатність самостійно розробляти екологічні проекти шляхом творчого застосування існуючих та генерування нових ідей.
СК 10	Здатність оцінювати рівень негативного впливу природних та антропогенних факторів екологічної небезпеки на довкілля та людину.

6. Очікувані результати навчання

ПРН 01	Знати та розуміти фундаментальні і прикладні аспекти наук про довкілля.
ПРН 02	Уміти використовувати концептуальні екологічні закономірності у професійній діяльності.
ПРН 05	Демонструвати здатність до організації колективної діяльності та реалізації комплексних природоохоронних проектів з урахуванням наявних ресурсів та часових обмежень.
ПРН 07	Уміти спілкуватися іноземною мовою в науковій, виробничій та соціально-суспільній сферах діяльності.
ПРН 10	Демонструвати обізнаність щодо новітніх принципів та методів захисту навколишнього середовища.
ПРН 11	Уміти використовувати сучасні інформаційні ресурси з питань екології, природокористування та захисту довкілля.
ПРН 12	Уміти оцінювати ландшафтне і біологічне різноманіття та аналізувати наслідки антропогенного впливу на природні середовища.
ПРН 16	Вибирати оптимальну стратегію господарювання та/або природокористування в залежності від екологічних умов.
ПРН 17	Критично осмислювати теорії, принципи, методи і поняття з різних предметних галузей для вирішення практичних задач і проблем екології.
ПРН 19	Уміти самостійно планувати виконання інноваційного завдання та формулювати висновки за його результатами.

Здобувач вищої освіти повинен знати: структуру ПЗФ і природно-заповідних об'єктів (пзо), види і методи екологічного менеджменту, особливості менеджменту живих організмів, екосистем, ландшафтів.

Здобувач вищої освіти повинен вміти: проводити оцінку стану ПЗФ і пзо, виділяти і характеризувати загрози для пзо, розробляти менеджмент-плани для екосистем, ландшафтів, флори і фауни, біотопів, комунікувати, аналізувати і надавати інформацію про ПЗФ.

7. Засоби діагностики результатів навчання: питання для усного опитування, бесіди, тестові завдання, проектні завдання, презентації, екзамен.

8. Програма навчальної дисципліни

Денна форма здобуття вищої освіти

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин				
	разом	у тому числі			
		Лекційні заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. МЕНЕДЖМЕНТ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ					
Тема 1. Сучасні екологічні проблеми та менеджмент природних ресурсів Предмет, метод та задачі курсу. Природно-заповідний фонд та його особливості. Оцінка природних ресурсів та сучасного стану навколишнього природного середовища.	6	2	-	-	4
Тема 2. Екологічний менеджмент та його особливості в ПЗФ Класифікація та характеристика типів екоменеджменту. Методи екоменеджменту. Особливості впровадження екоменеджменту в сучасних умовах природокористування. Структура управлінських організацій.	7	2	-	-	5
Тема 3. Правовий та адміністративний, економіко-фінансовий екоменеджмент в системі ПЗФ Екологічна політика в Україні. Основні законодавчі акти для природокористування. Правова належність об'єктів ПЗФ та режим управління. Економічні та фінансові важелі управління. Екологічний аудит.	8	4	-	-	4
Тема 4. Екологічна культура, освіта та менеджмент природи ПЗФ Місце екологічної культури у загальному розвитку людини. Екологічна освіта та виховання і управління у ПЗО. Екологічна інформація і співпраця в об'єктах ПЗФ.	7	2	-	-	5
Тема 5. Загрози для екосистем та ПЗФ Загальна характеристика загроз. Види і групи загроз. Аналіз загроз для біорізноманіття. Воєнні дії як загроза для екосистем та ПЗФ.	7	2	-	-	5
Тема 6. Біологічний екоменеджмент в об'єктах ПЗФ. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття. Важливі ботанічні території (ІРА) світу та України. Екоменеджмент екосистем.	7	2	-	-	5
Тема 7. Екоменеджмент ландшафтів ПЗФ	6	2	-	-	4

Поняття про ландшафти та оселища. Екоменеджмент ландшафтів. Цінні ландшафти і їх моніторинг.					
Тема 8. Особливості менеджмент-планів Поняття про менеджмент-план. Особливості розробки менеджмент-планів в ПЗО. Менеджмент-план для флори, фауни. Менеджмент-план для оселищ і ландшафтів.	6	2	-	-	4
Тема 9. Менеджмент ПЗФ і екомережа Поняття про екомережу. Структурні елементи екомережі. Регіональна екомережа та ПЗФ. Локальна екомережа та ПЗФ. Використання екомережі в екоменеджменті ПЗФ.	6	2	-	-	4
Всього:	60	20	-	-	40

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Адміністративно-правове управління ПЗФ (екскурсія в ботанічний сад)	5	-	2	-	3
Тема 2. НПП “Подільські Товтри” як управлінська структура ПЗФУ (екскурсія) та інноваційна природоохоронна діяльність	5	-	2	-	3
Тема 3. ПЗФ м. Кам’янець-Подільського та управління ним	6	-	2	-	4
Тема 4. Аналіз загроз біорізноманіттю в межах ПЗФ	6	-	2	-	4
Тема 5. Розробка проекту плану менеджменту рідкісних видів фауни	6	-	2	-	4
Тема 6. Розробка проекту плану менеджменту рідкісних видів флори	6	-	2	-	4
Тема 7. Розробка заходів з еколого-освітньо-виховного менеджменту для ПЗФ	6	-	2	-	4
Тема 8. Розробка проекту плану менеджменту ВБУ	6	-	2	-	4
Тема 9. Розробка проекту плану менеджменту особливо цінних заповідних лісів	6	-	2	-	4
Тема 10. Екологічна інформація, комунікація, співпраця природно-заповідних об’єктів	6	-	2	-	4
Всього:	60	-	20	-	40

9. Форми поточного та підсумкового контролю: поточне усне індивідуальне та фронтальне опитування, екзамен.

10. Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінка результатів навчання проводиться відповідно до Положення про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (зі змінами та доповненнями) https://drive.google.com/file/d/1aD_jeL-jGRbDWAegkQ58tdMxxbqQKufF/view

Положення про організацію освітнього процесу у К-ПНУ (нова редакція) <https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view>

Розподіл балів, що присвоюються магістрантам:

Поточний і модульний контроль (60 балів)			Екзамен	Сума
Поточний контроль	Самостійна робота	МКР	40	100
20 балів	10 балів	30 балів		

Поточний контроль (20 балів)

Максимальний бал оцінки поточної успішності здобувачів на навчальних заняттях – 12 (https://drive.google.com/file/d/1aD_jeL-jGRbDWAegkQ58tdMxxbqQKufF/view п.2.2.).

Здобувачу вищої освіти, який не виконав поточних завдань, не підготувався до навчальних занять, в журнал обліку роботи академічної групи ставиться 0 балів.

Здобувач вищої освіти, знання, уміння і навички якого на навчальних заняттях за 12-бальною шкалою оцінено від 1 до 3 балів, вважається таким, що недостатньо підготувався до цих занять і має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Поточну заборгованість, пов'язану з невідповідністю або недостатньою підготовленістю до навчальних занять, здобувач повинен ліквідувати. За ліквідацію поточної заборгованості нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Критерії оцінювання знань, умінь, навичок здобувачів вищої освіти

Рівні навчальних	Оцінка в балах	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”.
	2	Здобувач вищої освіти не достатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
	3	Здобувач вищої освіти намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі закономірності; робить спроби виконання завдань репродуктивного характеру; за допомогою викладача виконує прості завдання за готовим алгоритмом.
Середній (репродуктивний)	4	Здобувач вищої освіти володіє початковими знаннями, здатний виконати завдання за зразком; орієнтується в термінах, поняттях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
	5	Здобувач вищої освіти розуміє суть навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; виконує прості завдання за алгоритмом, але окремі висновки є нелогічними та непослідовними.
	6	Здобувач вищої освіти розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати факти, явища, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час виконання практичних завдань за алгоритмом, послуговуватися додатковими джерелами.
Достатній (алгоритм)	7	Здобувач вищої освіти правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими поняттями, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; самостійно

		користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; складати таблиці, схеми.
	8	Знання здобувача досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
	9	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить предметні поняття, категорії; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.
Високий (творчо-професійний)	10	Здобувач вищої освіти володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати особливості процесів, фактів, явищ; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні здобутки методики навчання біології; самостійно визначає мету власної діяльності; виконує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси.
	11	Здобувач вищої освіти володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї діяльності.
	12	Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності в навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні ситуації та завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й схильності; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.

Самостійна робота (10 балів)

Перевірку питань й завдань самостійної роботи, які здобувачі вищої освіти, готують на практичні заняття, здійснює викладач, який їх проводить. Їх оцінювання є складником загальної оцінки, що виставляється магістранту на практичному занятті.

Контроль за іншими видами самостійної роботи здійснює лектор на консультаціях.

До того ж, самостійна робота передбачає опрацювання матеріалу лекційних занять, попередню підготовку до практичних занять; виконання завдань і вправ в позааудиторний час; підготовку до обговорення окремих теоретико-практичних тем; самостійне вивчення окремих теоретичних тем курсу; підготовка до написання модульної контрольної роботи; відвідування консультацій (згідно з графіком консультацій кафедри).

Здобувачі вищої освіти, які за виконання завдань СР отримали рейтинговий бал менший 60% від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися на звіт за виконання СР на консультації, або не виконали її завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою.

Критерії оцінювання знань, умінь, навичок здобувачів вищої освіти самостійної роботи

Оцінка в балах	Критерії оцінювання
6	Здобувач вищої освіти самостійно недостатньо опрацьовує навчальний матеріал, відтворює отриману інформацію непослідовно, у відповідях наявні помилки.
7	Здобувач вищої освіти самостійно користуватися додатковими джерелами і правильно використовує термінологію, може підготувати коротке усне повідомлення і обґрунтувати його положення.
8	Здобувач вищої освіти може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання.
9	Здобувач вищої освіти самостійно виконує творчі завдання, може підготувати презентацію за наданим завданням, виступ на студентську наукову конференцію.
10	Здобувач вищої освіти займається науково-дослідною роботою, розвиває свої здібності й схильності і може використати набуті знання з дисципліни.

Модульна контрольна робота (30 балів)

Модульна контрольна робота виконується у письмовій формі. До її написання допускаються всі ЗВО. Позитивну оцінку за МКР не рекомендується покращувати. Невиконання МКР оцінюється 0 балів.

Критерії оцінювання знань, умінь, навичок здобувачів вищої освіти самостійної роботи

Бал МКР	Критерії
18	Здобувач вищої освіти володіє початковими знаннями, орієнтується в термінах, поняттях
19	Здобувач вищої освіти розуміє суть навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); окремі висновки є нелогічними та непослідовними.
20-21	Здобувач вищої освіти розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати факти, явища, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою з окремими помилками.
22	Здобувач вищої освіти розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати факти, явища, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньою.
23	Здобувач вищої освіти правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими поняттями, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, правильно використовувати термінологію; складати таблиці, схеми.
24-25	Знання здобувача досить повні, вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями.
26	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить предметні поняття, категорії.
27	Здобувач вищої освіти володіє глибокими і міцними знаннями, може визначати

	особливості процесів, фактів, явищ; робить аргументовані висновки,
28	Здобувач вищої освіти володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх, ставити і розв'язувати проблеми.
29	Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання, виявляє творчі здібності в навчальній діяльності; використовує значну кількість засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні ситуації та завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію.
30	Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності в навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні ситуації та завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, моделює ситуації в нестандартних умовах.

Здобувачі вищої освіти, які за результатами виконання МКР отримали рейтинговий бал менший 60 % від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися для її виконання або не виконали її завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою.

Екзамен (40 балів)

До екзамену допускаються здобувачі ВО, що успішно виконали усі завдання поточного контролю, при умові, що сумарна оцінка поточної успішності становить не менше 36 балів. Екзаменаційні білети складаються із трьох запитань.

Відповіді на запитання оцінюються за 12-бальною шкалою. Оцінка за екзамен визначається шляхом прямопропорційного перерахунку балів. (сер.бал*40/12)

Мінімальна позитивна оцінка за екзамен – 24 бали.

Оцінка за екзамен визначається так: $\frac{\text{Сер. бал} * 40}{12}$

12

Наведемо приклади екзаменаційних білетів.

Білет № 1

1. Охарактеризуйте основні загрози біорізноманіттю.
2. Поясніть суть екологічного менеджменту.
3. Розробіть менеджмент-план для видів родини Орхідних в НПП.

Білет № 2

1. Опишіть структуру екомережі і її значення для ПЗТ.
2. Вкажіть завдання і принципи екоменеджменту. Наведіть приклади для ПЗО.
3. Розробіть заходи управління для важливих ботанічних територій.

Рейтингова оцінка з кредитного модуля (100 балів).

Здобувачам вищої освіти, які отримали незадовільну оцінку, дозволяється ліквідувати академічну заборгованість після належної підготовки. Ліквідація академічної заборгованості за результатами семестрового контролю дозволяється до початку наступного семестру в час, визначений графіком ліквідації академічної заборгованості, та допускається не більше двох разів з навчальної дисципліни: один раз викладачеві, другий – комісії, яка створюється за розпорядженням декана факультету.

Якщо здобувач вищої освіти ліквідує академічну заборгованість на засіданні комісії, яка створюється за розпорядженням декана факультету, його відповідь оцінюється за 100-бальною шкалою без урахування результатів поточної успішності.

Підсумковий рейтинг з кредитного модуля (дисципліни)

Рейтингова оцінка з кредитного	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
--------------------------------	-----------------------	-------------------------------

модуля		
90-100 і більше	А (відмінно)	відмінно
82-89	В (дуже добре)	добре
75-81	С (добре)	
67-74	Д (задовільно)	
60-66	Е (достатньо)	задовільно
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)	
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного модуля)	
		незадовільно

Перескладання рейтингових оцінок (від 60 і більше балів) з метою їх підвищення дозволяється лише у виняткових випадках за погодженням з деканом факультету та з дозволу ректора університету.

Рейтингова оцінка у балах знань, умінь і навичок здобувача вищої освіти, на навчальних заняттях з навчального (змістового) модуля обчислюється після проведення цих занять та ліквідації поточної заборгованості, пов'язаної з пропусками занять, невідповідністю або недостатньою підготовленістю до них.

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна:

Проектор й ноутбук / персональний комп'ютер для використання інтернет-інформації, створення презентацій у форматі MS Power Point або інших. Передбачається застосування об'єктно-модульного динамічного середовища навчання MOODLE.

12. Рекомендована література

1. Екологічний менеджмент : підручник / Н. С. Шлапак, В. С. Волошин, Т. В. Серкутан. Маріуполь : ПДТУ, 2016. 205 с. URL: <http://eir.pstu.edu.ua/handle/123456789/12345>.
2. Експрес-оцінка стану територій природно-заповідного фонду України та визначення пріоритетів щодо управління ними / Б.Г. Проць, І.Б. Іваненко, Т.С. Ямелинець, Е. Станчук. Львів: Гриф Фонд, 2010. 92 с. URL: <https://wwf.ua/?199300/Ex-assesment-of-Ukr-protected-areas>
3. Заповідна справа: навч. посіб. / В.А. Андронов, Є.О. Варивода, Г.В. Тітенко. Х.: НУЦЗУ, 2013. – 204 с. URL: <http://repositcs.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/12345>
4. Максименко Н. В., Задніпровський В. В., Клименко О. М. Організація управління в екологічній діяльності: Підручник для студентів екологічних спеціальностей вищих навчальних закладів . Вид. 2-ге перероблене і доповнене. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. 340 с. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/12345>
5. Методичні рекомендації для практичних занять із дисципліни «Менеджмент природно-заповідного фонду» / Уклад. Любінська Л.Г., Рубановська Н.В. Кам'янець-Подільський. Аксіома, 2021. 61 с.
6. Менеджмент екосистем природно-заповідних територій. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 10-річчю створення Національного природного парку “ Подільські Товтри” /за ред. Ковальчука С.І., Кучинської О.П., Любінської Л.Г. Кам'янець-Подільський: Аксіома 2006. 272 с . URL: <https://www.researchgate.net/publication/123456789>

13. Рекомендовані джерела інформації

http://www.ukrcenter.com	Український центр
http://lib.meta.ua	Бібліотека

https://mepr.gov.ua	Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України
https://dea.edu.ua/	Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління
https://ecoinst.org.ua/	Інститут екології Карпат НАНУ (Львів)
https://www.ecoleague.net/diialnist/vydannia-vel/referatyvnyi-zhurnal-ekolohiia	Реферативний журнал «Екологія» (Київ, Всеукраїнська екологічна ліга)
https://e.ecolog-ua.com/	Екологія підприємства ECOBUSINESS (Київ, журнал)
https://www.botany.kiev.ua/	Український ботанічний журнал (Київ, Інститут ботаніка НАНУ)
http://museumkiev.org/public/visnyk.html	GEO & BIO (Журнал, Київ, Національний науково-природничий музей НАНУ)
https://ojs.akademperiodyka.org.ua/index.php/Zoodiversity/index	Zoodiversity (журнал, Київ, Інститут зоології НАНУ)
https://academic.oup.com/beheco?login=false	Behavioral Ecology (Журнал, Великобританія)
https://journals.ku.edu/EuroJEcol	European Journal of Ecology (журнал, Пряшевський ун-т, Словачія)
https://www.npptovtry.org.ua/	НПП «Подільські Товтри»
https://dnistercanyon.pp.ua/index.php/uk/	НПП «Дністровський каньйон»
https://wownature.in.ua/parky-i-zapovidnyky/pryrodnyy-zapovidnyk-medobory-ternopilska-oblast/	Природний заповідник «Медобори»